

Dr. Balásházy Mária

A korlátolt felelősségű társaság tagjait megillető individuális és kisebbségi jogok szabályozása és joggyakorlata ¹

TM 52. sz. műhelytanulmány

BCE VÁLLALATGAZDASÁGTAN INTÉZET
VERSENYKÉPESSÉG KUTATÓ KÖZPONT

¹ A műhelytanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-09/1/KMR-2010-0005 azonosítójú projektje, *A nemzetközi gazdasági folyamatok és a hazai üzleti szféra versenyképessége* címet viselő alprojektjének kutatási tevékenysége eredményeként készült.

Jelen műhelytanulmány A versenyképesség és a gazdaságpolitika c. műhelyben készült.

Műhelyvezető: Boda György

A tanulmány szakmai tartalma a forrás megjelölésével és a hivatkozási szokások betartásával felhasználható és hivatkozható.

Tartalomjegyzék

<i>Absztrakt</i>	4
<i>Abstract</i>	4
<i>Bevezetés</i>	5
2. A tagok információs jogai	7
2.1. A szervezeti differenciálódás és az információs jog	7
2.2. A információhoz való jog alapja	8
2.3. Az információs jog terjedelme	12
2.4. Az iratbetekintő személye	13
3. A kisebbségi jogok	14
3.1. A kisebbségi jog kialakulása	14
3.2. A kisebbségvédelem egyéb jogi eszközei	16
3.3. A kisebbségi jog jogi természete	20
3.4. Ki a kisebbség?	21
3.5. A kisebbségi jogok rendszere a hatályos társasági jogi szabályozásban	23
3.5.1. A taggyűlés összehívásának joga	23
3.5.2. A beszámoló megvizsgálásának joga	25
3.5.3. A kisebbséget megillető perindítási jog	27
3.6. És ami a kisebbségi jogokból kimaradt	29
4. A megtámadó jog	31
4.1. A megtámadó jog fogalma, elhatárolása a kisebbségi jogtól	31
<i>Felhasznált irodalom</i>	36

Absztrakt

A tanulmány a magyar kis- és középvállalkozások társasági formájában a Kft-ben elemzi az individuális és csoportos jogokat. Az optimális társasági jogi szabályozásban két egymással ellentétes elvnek egyszerre kell érvényesülni. Érvényesülni kell annak az elvnek, amely szerint a nagyobb tőkével rendelkező nagyobb kockázatot vállalók nagyobb befolyással rendelkeznek a társaság ügyeiben, de érvényesülni kell annak az elvnek is, hogy a kisebb tőkével rendelkező társasági tagok nem kerülhetnek kiszolgáltatott helyzetbe. A kisebb tulajdonosok megfelelő védelme elősegíti a társaságok tőkevonzó képességét.

A tanulmány földolgozza az individuális és kisebbségi jogok bírósági gyakorlatát.

Kulcsszavak: korlátolt felelősségű társaság, tagi együttműködés, kisebbségi jog, információhoz való jog, megtámadó jog.

Abstract

Minority and individual rights in Ltd.

The paper examines individual and group rights in small and medium-sized enterprises (Ltds).

In case of an optimal business law regulation two contradictory principles should be considered in the same time. The first principle states that members who take more risk by investing more capital should have more influence over the company's affairs. However, according to the second principle, minority shareholders can not suffer unfair prejudice. Proper protection of minority shareholders may facilitate the company's capital-attractive ability.

The paper reviews court practice routines on individual and minority rights.

Key words: limited liability company, cooperation among company members, minority rights, right to information, appeal right.

Bevezetés

Az üzletszerű gazdasági tevékenység az árutermelő piacgazdaságokban gazdasági társasági formában valósul meg. A fejlett piacgazdaságokban a gazdaság legelterjedtebb vállalkozási formája a gazdasági társaság. A rendszerváltást követően ez alól Magyarország sem volt kivétel. A kilencvenes évek első felére a termelő-szolgáltató vállalkozások körében a magántulajdon viszonyai között uralkodó formává vált a társasági forma. A magyar jogalkotás az állami vállalti modell felváltásaként megpróbált modern, piacokonform szervezeti szabályozási kereteket biztosítani a gazdasági szereplők számára. Ezek a szabályozási keretek azonban időről-időre felülvizsgálatra, átalakításra, kiegészítésre és kiigazításra szorulnak. A szervezeti szabályoknak a gazdasági igényekhez való hozzáigazítása folyamatos követelmény. A gazdasági társaságok alapvető rendeltetése a termelés tőkeigényének megnövekedése okán a termelési igények kielégítéséhez szükséges anyagi feltételeinek biztosítása: a tőkeforrások megszervezése. Ebből kiindulva a szabályozás mikénti alakulása közvetlen kapcsolatot mutat a gazdasági társaság, tágabban a gazdaság eredményességével, teljesítőképességével, ezen az áttételen keresztül a gazdaság versenyképességével. A termelési tényezők számára szervezett kereteket biztosító társasági jogi szabályozás koherens rendszere ilyenformán alapkövetelmény.

Kiindulási tézisként megállapíthatjuk, hogy a gazdasági társaságok keletkezésének gazdasági alapja a gazdasági tevékenységek, gazdasági vállalkozások tőkeigényének megnövekedése. E tőkeigény növekedés és a kis tőkék összegyűjtésének, gazdaságos működtetése hívta életre a gazdasági társaságot. A társaságot alapító tagok, mint elkülönült tulajdonosok azonban különböző mértékű vagyoni hozzájárulással vesznek részt a társasági közös vagyon kialakításában. A több tag részvétele a társaságban kockázatkorlátozást jelent az egyes tagok számára, minden tag a vagyoni hozzájárulása alapján viseli a közös tevékenység gazdasági kockázatát, s főszabályként a vagyoni hozzájárulás alapján részesedik a társasági tevékenység gazdasági eredményeiből is.

A gazdasági szükségletekhez igazodó társasági jogi szabályozás első szintje a társasági formák egymástól elkülönítő meghatározása. Külön társasági formák alakulnak ki a kis- és nagyszervezetek szabályozására, a személy- és tőkeegyesítő alakulatokra, a korlátolt és korlátlan tagi felelősség jogi kereteire. A jogi szabályozás biztosítja a szervezeti alapformákat, amelyek révén a vagyoni és személyi kockázatok kiszámíthatóvá válnak. A kontinentális jogi hagyományok alapján alakul ki a szervezeti paletta:

- a nagyszervezeti alakulatként a tőkeegyesítő, a társaságot alapító tagok korlátolt felelőssége mellett működő jogi személy részvénytársaság,
- a kis- és középvállalkozások szervezeti formájaként, személy és tőkeegyesítő jellegű, korlátozott tagi felelősséggel működő korlátolt felelősségű társaság valamint
- a mikro-vállalkozások szervezeti formájaként a korlátlan tagi felelősség mellett működő közkereseti és betéti társaság.

A magyar gazdaság méretei alapján számarányukat tekintve a korlátolt felelősségű társaságok dominálnak a gazdaságban.

A társasági jogi szabályozás második szintje az egyes társasági formákon belüli normák optimális kialakítása. A társasági formán belül a társaságot alapító tagok a magántulajdon alapján elkülönült érdekekkel bírnak, a jogi szabályozással szembeni alapkövetelmény, hogy ezek az elkülönült érdekek harmonizáltan törjenek utat maguknak, mert csak ennek biztosításával tudja a gazdasági társaság maga megvalósítani az alapvető hivatását, nevezetesen a termelés tőke és humán szükségleteinek összekapcsolását. Mindezen követelményeknek úgy kell megfelelni, hogy a társasági tagoknak a társasági vagyonhoz való hozzájárulásának mértéke tipikusan eltérő nagyságú. Egyszerre kell biztosítani azt az elvet, hogy a nagyobb vagyoni kockázatot vállaló tag társaságon belüli dominanciája biztosítva legyen, másfelől pedig a szabályozásnak biztosítani kell azt is, hogy a kisebb tőkével résztvevő tagok ne kerüljenek a többségi döntések által kiszolgáltatott helyzetbe, hiszen társasági tagságuk és az általuk biztosított kisebb tőke a termelési szükségleteket biztosító olyan hozzájárulás, amely nélkül a gazdálkodás az adott társasági keretekben nem lenne megvalósítható. Másként fogalmazva a kisebb tőketulajdonosok jogvédelme alapvető hatással van a társaságok tőkefelszívó képességére. Ebből az összefüggésből következően alapvető kérdés a társasági jogi szabályozásban, hogy az egyes társasági tagoknak önállóan artikulálódó érdekeik védelmére milyen individuális illetve kisebbségi jogokat biztosít a jogalkotó.

Az individuális jogok között szabályozza a jogalkotó a tagot megillető

- információhoz való jogot,
- a megtámadási jogot, illetve
- az individuális jogokat kiegészítik a tagokat megillető kisebbségi jogok.

Ezeknek a jogoknak az optimális szabályozása hivatott szolgálni azt, hogy a többségi elv megléte mellett biztosítható legyen a kisebbségi tagok érdekvédelme.

2. A tagok információs jogai

2.1. A szervezeti differenciálódás és az információs jog

A tagnak az információhoz való joga alapvető tagi jogosultság, és elsősorban a tag-ügyvezető érdekellentét feloldására szolgál, ezért ez a kérdés viszonylag korán és elsősorban a részvénytársasági működés vonatkozásában került az irodalmi érdeklődés előterébe.² Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a korlátolt felelősségű társaság vonatkozásában is e kérdésnek ne lenne kiemelt jelentősége, ugyanis a korlátolt felelősségű társaságban a tagi, és a vezető tisztségviselői funkciók ugyancsak modellszerűen elválnak egymástól. Az ügyvezetés a taggyűléstől a belső szervezeti szabályok alapján elkülönül egymástól. A Gt.-nek a kizárólagos taggyűlési hatáskörébe utalt döntések közül lényegében csak a tőkeemelés és tőkecsökkentés hatásköre az, amely a társaság kifelé megnyilvánuló rendeltetésével, üzletszerű gazdasági tevékenységével van szoros összefüggésben (társasági tevékenység tőkeellátása), a többi kizárólagos taggyűlési hatáskör a tagi belső viszonyokkal és a társaság státuskérdéseivel kapcsolatos. A professzionális vezetés³ jogi személyiséggel összefüggő modellje azonban szükségképpen magában hordozza a tagi és vezető tisztségviselői érdekkonfliktusokat. A jogi személyiség és a szervezeti nagyságrend miatt a vezetésből "kiszoruló" tagok védelme érdekében a törvénynek biztosítani kell azokat a jogintézményeket, amely az operatív vezetés kiváltását szolgáló ellenőrzést teszik lehetővé a vezetésben részt nem vevő tagok számára. Az információhoz való jog egyfelől tehát védelmi jellegű, másfelől pedig döntés megalapozó, döntés-előkészítő jellegű. Ebből az aspektusból pedig az információhoz való jog kapcsolódik a többségi tagokkal szembeni védekezéshez is. A törvénynek intézményesen biztosítani kell azt, hogy a kizárólagos taggyűlési jogok gyakorlásához, a szükséges döntések meghozatalához a tagok megfelelő információk birtokába juthassanak.

Mint ezt lentebb látni fogjuk a kisebbségi jogokban is védekező jogosítványok jelennek meg, ugyanúgy jelenik meg a védekezés az információhoz való jogban is. Önmagában az a tény, hogy az információhoz való jog funkcióját tekintve ellenőrző, védekező jellegű, az a vezető tisztségviselővel szembeni törvényi védekezés meghatározza a jogértelmezés irányát. Az egyes magatartások jogszerűségének megítélésénél, a jogosultság értelmezésénél ugyanis nem mellékes az, hogy a kft.-ben biztosított információhoz való jognak az ügyvezető a kötelezettje. Ez a tény maga után vonja, hogy

² Lásd : LOMMER 2005.266 S.

³ SÁRKÖZY 2002. 15.

csak az lehet a jogoknak helyes értelmezése, amely a tulajdonosi jogok elsődlegességét eredményezi a vezető tisztségviselőkkel szemben. Jól látható, hogy az információhoz való jog fejlődéstörténetében hogyan változott erősödött a tulajdonosi jogosítvány.

Az információhoz való jog jelentősége azonban nem csak önmagában vizsgálandó. E joggyakorlás ugyanis alapját képezi a további jogvédelmi eszközök igénybevételének, hiszen mind a megtámadó jog, mind pedig a kisebbségi jog csak megfelelő információk birtokában gyakorolható. Ebben az összefüggésben elmondható, hogy az információs jog biztosítása előfeltétele a további individuális jogok gyakorlásának is.

2.2. A információhoz való jog alapja

Az információhoz való jog a megtámadó joggal egyezően nem a tag tulajdoni hányadához, vagy szavazati mértékéhez kapcsolódó jogosítvány, hanem a tagsági viszony tényén alapul. Aki tehát tag, annak joga van arra, hogy a társaságtól, közelebről pedig az ügyvezetőtől felvilágosítást kérjen.

Az információhoz való jog szabályozása az idők folyamán jelentős változáson ment keresztül. A Korlátolt felelősségű társaságot szabályozó első törvényünk az 1930. évi V. tc. is biztosította a kft. valamennyi tagja számára a felvilágosítás-kérés jogát. A legelső kft. törvényünk szerint minden tag követelhetette, hogy az ügyvezetők megadják mindazt a ténybeli felvilágosítást, amelyre a szavazójoguk gyakorlása érdekében szükségük volt. Az évi mérlegelfogadó taggyűlés előtt 8 nappal, és a taggyűlést követő 15 nap után mindegyik tag jogosult volt a társaság könyveibe és irataiba betekinteni,⁴ amennyiben erre az évi mérleg megvizsgálása céljából szükség volt. Ilyenformán a korábbi jogokban a tagot megillető információkérés joga időben és terjedelmében korlátozott volt, csak a szavazáshoz és a mérleg elfogadásához szükséges információkat szerezhették meg a korlátolt felelősségű társaság tagjai. A törvény szerint a tagot megillető információs jog csak akkor volt - a törvény rendelkezéshez képest - szerződéssel korlátozható, vagy kizárható, ha a társaságnál felügyelőbizottság vagy könyvvizsgáló működött. A korabeli ítélkezési gyakorlat az információhoz való jog időbeliségét azonban tágabban értelmezte, és nem kizárólag a szavazati jog gyakorlásához szükséges elemnek tekintette. A felvilágosítás kérés nem csak a taggyűlésen, hanem taggyűlésen kívül is gyakorolható volt.⁵ A szavazáshoz szükséges információ korlátját azonban a korabeli ítélkezés is figyelembe vette.

⁴ 1930. évi V. tc. 46.§.

⁵ LÖW 1940 86.p

Az első egységes társasági törvényünket jogrendbe iktató 1988. évi VI. tv. a tag információhoz való jogát a korábbi szabályozáshoz képest a nemzetközi tendenciák messzemenő figyelembevételével, jelentősen kiszélesítette. Az információhoz való jogot a törvényi szabályozás az egyes társasági formákhoz kötöten szabályozta. Korlátolt felelősségű társaság esetén a törvény az ügyvezető kötelezettségévé tette, hogy a tagok kérésére a társaság ügyeiről felvilágosítást adjon, a társaság könyveibe és üzleti irataiba a tag betekintését lehetővé tegye. Az 1988-as jogalkotás feloldotta a szavazati jog gyakorlásához kötött informálódást, ugyanakkor nem rendelkezett az információhoz való jog korlátozhatatlan jellegéről. A törvény ugyanakkor biztosította a tag számára azt, hogy a cégbíróságtól a törvényességi felügyeleti eljárás keretében jogvédelmet igényeljen, ha az ügyvezető az információhoz való jogát korlátozta. Az 1988-as törvény a részvénytársaságokra vonatkozó szabályokban a részvényeseknek nem biztosította azt a széleskörű információs jogot. A részvényes felvilágosítás kérésére vonatkozó jogát a közgyűlési napirendi ponthoz szükséges információkra korlátozta. A részvényes a napirendhez kötöten informálódhatott, és az igazgatóság megtagadhatta az információ kiszolgáltatását, ha úgy ítélte, hogy a kért adat üzleti titkot, vagy a részvénytársaság jelentős érdekét sértené. A törvény ugyanakkor még nem nyitotta meg egyértelműen az utat a cégbíróság felé. A részvényes elvileg érvényesíthetett igényt a megtámadó jog alapján, és a cégbírósági törvényességi felügyelet kezdeményezésével is, de az igényérvényesítés tekintetében kétségtelen bizonytalanság uralkodott.⁶

Jelentős változást hozott az információhoz való jog szabályozásában az 1997. évi CXLIV. törvény, amelynek szövegét a 2006. évi Gt. tartalmi szempontból azonosan vette át. Az információhoz való tagi, részvényesi jogosultság kiszélesítését jelzi, hogy az információhoz való jog törvénybeli elhelyezése megváltozott⁷. Az egyes társasági formák különös szabályaiból a rendelkezés átkerült a társasági törvény általános részébe, ezzel a megoldással valamennyi társasági formára kötelező egységes szabállyá változott. Ezt a szabályozási megoldást nem lehet pusztán jogtechnikai lépésnek tekinteni, mert ez érdemben fejezi ki azt, hogy az információhoz való jog jelentős hangsúlyt kapott a tagi jognak rendszerében.

A 2006. évi társasági törvény az információs jogot tartalmában azonos módon szabályozta, mint a '97-es törvény, némi szövegpontosítást alkalmazva. A hatályos törvény ugyanakkor külön kiemelte, hogy a tagok joggyakorlása nem lehet rendeltetésellenes, a joggyakorlás nem sértheti a gazdasági

⁶ SÁRKÖZY1993. 503.p.

⁷ TÖRÖK 2005 :3-10.p.

társaság méltányos üzleti érdekeit, illetve üzleti titkait.⁸ A hatályos törvénynek a rendeltetésszerű joggyakorlás kötelezettségére történő utalása még élesebben veti föl a kérdést, hogy a cégbíróság a nemperes eljárás keretében hogyan tudja bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül eldönteni, hogy egy formálisan jogszerű, látszat szerint törvényes és jogos magatartás tartalmilag jogellenes-e vagy sem. Álláspontom szerint a hatályos jogi szabályozásunk nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy az ügyvezetés által elutasított tag igényeit peres eljárásban, megtámadási jogával élve érvényesítse.

A 2006. évi Gt. 27. § (2) bekezdése szerint a vezető tisztségviselők kötelesek a tagok (részvényesek) kérésére a társaság ügyeiről felvilágosítást adni, a társaság üzleti könyveibe, és irataiba való betekintést lehetővé tenni. Az üzleti könyvek és iratok szóhasználat ebben az esetben is azt jelzi, hogy a tag információhoz való joga teljes egészében kiterjed a társaság valamennyi dokumentumára, beleértve a bizonylatokat és a szerződéseket is. Az ügyvezetőnek nincs mérlegelési lehetősége abban a vonatkozásban, hogy mit tekint társasági iratnak. Az ügyvezető egy esetben, egy feltétel bekövetkezése esetén korlátozhatja a tagnak az információhoz való jogát, nevezetesen akkor, ha az információ a társaság méltányos üzleti érdekét, üzleti titkát sértené. A törvénynek ez a rendelkezése is meglehetősen sok értelmezési problémát hozott felszínre. A társasági érdek letéteményese ugyanis maga a vezető tisztségviselő.⁹ A gondot az okozta, hogy a vezető tisztségviselő megtagadhatta az információt arra hivatkozással is, hogy az információ kiszolgáltatása a társaság üzleti érdekeit sérti, az ügyvezető a társaságot még a tulajdonos tagokkal szemben is védheti. A tagot megillető iratbetekintési jogot azonban üzleti titokra való hivatkozással sem lehet ellehetetleníteni.

A Legfelsőbb Bíróság¹⁰ eseti döntésében kifejtette, hogy az iratbetekintési jog alapvető tagi jog, az üzleti titokra való hivatkozással csak konkrétan meghatározott dokumentumok megtekintése korlátozható, az iratbetekintés joga üzleti titokra való hivatkozással teljes mértékben nem zárható ki. A tagi jogok rendeltetésszerű gyakorlásához minden tagnak szüksége van információra, ezért tekinti a Gt. az iratbetekintési jogot alapvető tagi jognak. Amennyiben a kérelmezőnek a kérelmezett cégben való maradása a kérelmezett céljainak elérését nagymértékben veszélyezteti, a kérelmezett cég taggyűlése határozhat a tag kizárása iránti per megindításáról. Mindaddig azonban, amíg a tag tagi jogok gyakorlására jogosult, ugyanilyen okból nem zárható el teljes mértékben az iratbetekintés jogának gyakorlásától önmagában olyan feltételezés alapján, hogy birtokába jutott információkkal visszaélhet.

⁸ PINTÉR 2000b 9-11.p

⁹ KISFALUDI 2001. 151-168 .p.

¹⁰ BH 2003.206

Az ilyen álláspont érvényesülése a tagi jogok oly mértékű csorbítását jelentené, aminek alapján a cég működését is törvénytörőnek kellene tekinteni.

Az információhoz való jog lényegében a tagi és társasági érdek ütközőpontja. A törvény a tagi jogvédelmet egyértelműen a cégbírósági hatáskör biztosításával oldotta meg, a tagi információs jog bírósági ellenőrzés mellett válik korlátozhatóvá. A cégbírósági eljárás nemperes eljárási jellegéből következően azonban ilyen eljárásban nincs helye bizonyítás lefolytatásának. Azt tehát, hogy az információ megadása a társaság üzleti érdekeit sérti, okiratokkal többnyire nem, vagy csak nehezen lehetett bizonyítani. Az ítélkezési gyakorlatban is gondot okozott a nemperes eljárás és a társaság gazdasági érdekére való hivatkozás ellentéte. A Fővárosi Ítéltáblának a Bírósági Határozatokban BH 2005. 26. szám alatt közzétett e tárgykörben megszületett döntése próbálta feloldani ezt az ellentmondást. Az Ítéltábla a Gt.-ben biztosított tagi információs (betekintési) jogot, és a cégbírósági hatáskört a következőképpen értelmezte. A Tábla álláspontja szerint megállapítható a cégbíróság eljárási jogosultsága, ha a társaság ügyvezetése minden külön indoklás nélkül megtagadja a tagtól (részvényestől) az iratbetekintést. Ilyen esetben a cégbíróság a törvényességi felügyeleti jogkörében jár el, és a Ctv.-ben meghatározott törvényességi felügyeleti eljárás keretében élhet a Ctv.-ben szabályozott eszközök egyikét alkalmazva. A Ctv. alapján kötelezi (kötelezheti) a társaságot arra, hogy az iratbetekintést tegye lehetővé, a kért felvilágosítást adja meg.¹¹

Más a helyzet azon esetben, amikor az ügyvezető az iratbetekintést nem teszi lehetővé és az elutasító döntés alátámasztására a társaság üzleti érdekeire, vagy üzleti titkaira hivatkozik. Amennyiben tehát az ügyvezetés a tag által előterjesztett betekintési jog iránti kérelemnek azért nem tesz eleget, mert társasági érdeket sértene az információ megadása, ez az elutasító döntés a társaság szerve által hozott határozatnak minősül, amely ellen a tag rendes peres bíróság előtt élhet megtámadási jogával. Az Ítéltábla álláspontja szerint az üzleti titok és üzleti érdek sérelmére való hivatkozás jogszerűségének eldöntése részletes bizonyítás-felvétel okán peres bíróság hatáskörébe tartozik.

Más esetben a cégbíróság a nemperes eljárásában elbírálta az üzleti érdeksérelmet és nem utalta a jogvitát peres eljárás elé. A probléma tehát a betekintési, információs jog elbírálásánál abban jelentkezik, hogy bizonyos tényállás fennállása mellett a társasági érdeksérelmet okiratok alapján megnyugtatóan elbírálható, bizonyos tényállások mellett azonban nem, a Gt. szabályozása pedig nem tesz különbséget ilyen tényállások között, s ez a tény kiszámíthatatlanná teszi a tagi joggyakorlást.

¹¹ Fővárosi Ítéltábla 16.Cgtf. 44.683/ 2010 / 2. szám döntése

Megállapítható a társasági üzleti érdeksérelem, ha a tag a társaság tevékenységével azonos tevékenységet végző más társaságnak is a tagja. A konkurens tevékenység okiratokkal, a TEAOR tevékenységek egybevetése mellett maradéktalanul megállapítható. Ha azonban a betekintéssel és informálódással megvalósuló társasági érdeksérelem bizonyítást igényel, az meghaladja a cégbíróság eljárási lehetőségét. És bár a jogalkotás a kettős bírósági eljárást ebben az esetben is törekszik kiküszöbölni, a párhuzamos eljárás lehetősége az információs jog gyakorlásánál is fennállhat. A magam részéről egyetértek a Fővárosi Ítéltáblának azzal a jogértelmezésével, hogy a betekintés elutasítása üzleti érdekre való hivatkozása társasági határozatnak minősül. Ha ugyanis információ és bizonyítás hiányában kényszerülne a cégbíróság dönteni az üzleti titok és üzleti érdek fennállásáról, vagy fenn nem állásáról, akkor a döntése esetlegessé és véletlenszerűvé, mindenképpen megalapozatlanná válna. A bizonyítatlanság összes hátránya – nagy valószínűséggel – a kérelmező tagot sújtaná, hiszen a Gt. szabályrendszerében – bár a törvény elismeri a tagoknak a társaságtól elkülönült érdekeit – az elsődlegességet mégis a társasági érdekek biztosít. Mindebből az következik, hogy az a jogalkotói szándék, amely a tagi érdek védelmét hivatott biztosítani, az eljárásjogi bizonytalanságok miatt a visszájára fordulhat.

A Fővárosi Ítéltábla döntése, és jogértelmezése éppen a tagi érdekvédelem erősítését szolgálja. A szakirodalomban ugyanakkor megfogalmazódott ezzel ellentétes álláspont is. Nochta-Zóka-Zumbók.¹² közös álláspontja szerint az iratbetekintés elutasítása miatti eljárás kizárólag cégeljárás esetében folytatható le. Kétségtelen, hogy megnyugtatóbb lenne az információs jog megsértése kapcsán keletkező jogvitákat a kizárási perekhez hasonlóan peres bíróság elé utalni, mégpedig ugyanolyan rövid határidejű eljárással, mint ahogy azt a kizárási eljárás esetében teszi a jogalkotó. Esetleg el is válhatna az eljárás olyan módon, hogy önmagában az iratbetekintés megakadályozása esetén a tag kérhet cégbírósági jogvédelmet. Ha a cég csak eljárási szabályt sért, pl. indokolás nélkül megtagadja az iratbetekintést, az ilyen tényállás bizonyítás felvétele nélkül is elbírálna. Ha azonban az ügyvezető társasági érdeküközésre, vagy üzleti titokra hivatkozással utasítja el az iratbetekintést, az ezzel kapcsolatos jogvitát peres útra kellene egyértelműen utasítani.

2.3. Az információs jog terjedelme

A joggyakorlás kapcsán értelmezésre szorult a törvénynek az a rendelkezése, amely a tag számára betekintési jogot enged a társasági dokumentumokba. Vitás volt, hogy a betekintés jelenti-e

¹² NOCHTA-ZÓKA-ZUMBÓK 2006 94.p

azt is, hogy a tag a megtekintett dokumentumról kérhet-e vagy készíthet-e másolatot. Az ítélkezési gyakorlat szerint a betekintési jog nem foglalja magában a dokumentumokról való másolat készítését, mert ez a kiszélesített jogértelmezés sértené a társaság érdekeit, azonban a betekintést kérőt nem lehet korlátozni abban, hogy a megtekintett iratokról a maga számára feljegyzéseket készítsen. Az információs jogával élő tag joga tehát arra szorítkozik, hogy a kért társasági iratok tartalmát megismerje, áttanulmányozza azokat, és azokról a maga számára feljegyzéseket készítsen.¹³

2.4. Az iratbetekintő személye

A Gt. rendelkezési szerint az iratbetekintésre a társaság tagja jogosult. Ebből következően a társaság számára az első feladat eldönteni azt a kérdést, hogy a betekintő tagnak minősül-e. Ebben a kérdésben való állásfoglalás akkor jelent valódi kérdést, ha a korlátozott felelősségű társaság tagja az üzletrészt elidegenítette, de a tagváltozást a cégnyilvántartáson, mint közhiteles nyilvántartáson a cégbíróság még nem vezette át, másként fogalmazva ki a betekintési jog jogosultja a tagjegyzékben szereplő eladó, vagy a tagjegyzékben nem szereplő, de az üzletrész megvételét a társaságnak már bejelentő vevő.

Az ítélkezési gyakorlat az iratbetekintést kérő tag jogait fokozott védelemben részesíti. A Legfelsőbb Bíróság¹⁴ eseti döntéseiben kifejtett álláspontja szerint a tagváltozás a társasággal szemben akkor hatályos, amikor az üzletrész új tulajdonosa a tulajdonszerzés tényét a társaságnak a Gt-ben előírtak szerint bejelenti, ezen időponttól kezdve az új tulajdonos gyakorolhatja a tagokat megillető jogokat, illetve köteles viselni a társasággal szemben fennálló kötelezettségeket mindaddig, amíg a bíróság a tulajdonszerzés jogellenességét meg nem állapítja, a tagváltozás bejegyzésére irányuló kérelmet érdemi okból el nem utasítja.

Ugyancsak a betekintési, információs jog gyakorlása kapcsán merül föl az a kérdés, hogy az iratokat megtekintő tag személyesen vagy képviselővel is megjelentethet az iratbetekintésre, a jogkérdés lényegében úgy fogalmazódott meg, hogy az iratbetekintési jog szigorúan személyhez kötött jogosultság vagy lehetséges a joggyakorlás képviselő útján is. Többségi álláspont szerint nincs jogi akadálya annak, hogy a betekintést eszközlő tag képviselővel együtt vagy csak képviselő útján jelenjen meg. Az iratbetekintés tagi jog az üzletrészhez kapcsolódó jog, független a vagyoni hozzájárulás mértékétől, a társasági tagságon alapul. Ebből pedig az következik, hogy valamennyi tagi jog

¹³ VARGA 2007. 12.p.

¹⁴ EBH2006. 1427, EBH 2004. 1145, BH 2005.115

gyakorolható képviselő útján. A Ptk. 219. § (1) más személy képviselő útján is lehet jognyilatkozatot tenni, kivéve, ha a jogszabály szerint a jognyilatkozat csak személyesen tehető. Ilyen jogszabályi rendelkezés a Gt.-ben nincs, ennek következtében a tagi jogok képviselő útján történő gyakorlásának jogszabályi akadályja nincs. Az iratbetekintéshez a tag szükség esetén szakértő közreműködését is igénybe veheti.

3. A kisebbségi jogok

3.1. A kisebbségi jog kialakulása

A kisebbségi jogok kiteljesedése, a kisebbségvédelem általánossá válása, „közüggé válása”¹⁵ történetileg a tömegesen megjelenő kisbefektetői réteg színrelépésével vette kezdetét. Ezek a kistőke befektetők a korlátozott felelősséggel bíró társaságokban jelentek meg. Jellemző módon a részvénytársaságokban és a korlátolt felelősségű társaságban. S bár szokásos a kisebbségvédelmi szabályokat elsősorban a részvénytársaságokhoz kötni szerepe minden olyan társaságban jelentőséggel bír, amelyekben a tőkeegyesítési funkció megjelenik. Magyarországon a gazdaság méreteire tekintettel a korlátolt felelősségű társaságban is kiemelkedő jelentőségű. Ennek ugyancsak vannak történeti előzményei. Az 1930-as Kft törvényünk az individuális és kisebbségi jogokat az akkori hatályos részvényjoggal szemben kiszélesítette.¹⁶

A kisebbségi jogi szabályozás dilemmája mögött két társasági elv fogalmazódik meg. Egyfelől a társult tagok jogegyenlőségének elve¹⁷. Ezek szerint a főszabály szerint a társasági tagokat azonos jogok és azonos kötelezettségek illetik, illetve terhelik. Másfelől pedig a kockázat és tehervállalással arányos joggyakorlás elve.

A két elvnek való maradéktalan megfelelés csak akkor valósul meg, ha a társaság valamennyi tagja azonos mértékű vagyoni hozzájárulással vesz részt a közös tevékenységben. Joggal merülhet föl azonban a kérdés valóságos-e ez a társasági jogi modell? Vagy inkább az eltérések vannak-e nagyobb számban?

¹⁵ SÁRKÖZY 2001 109.P

¹⁶ KUNCZ 1937 406.P

¹⁷ PAPP. 2011. 32.p

Vizsgálandó az a kérdés, hogy eseti vagy állandó jellegű-e a kisebbségi pozíció? Ez ugyanis a szabályozásra nézve fontos tényező lehet.

A jogalkotó által meghatározott kisebbségi szabályokból az a tézis olvasható ki, hogy a társasági tagok vagyoni hozzájárulása a társasági vagyon létrehozásában egyenlő mértékű, vagy legalább is egyetlen tag sem rendelkezik olyan vagyoni hányaddal, amely alapján rendelkezne döntési prioritással. Ebből következően a többségi-kisebbségi pozíció az egyes társasági döntések során változóan és esti jelleggel állnak elő, mondhatni a kisebbség-többség nem tagokhoz, hanem az egyes döntésekhez kötődik. Az egyes tagok ebből következően olykor a többséghez, olykor a kisebbséghez tartozhatnak. Merőben más a helyzet akkor, ha a többségi-kisebbségi pozíció állandó helyzet, azaz a többségi-kisebbségi pozíció tagi és nem döntési pozíció. Az állandósult döntési pozícióból eredő problémák kezelésére a társasági törvény kisebbségi szabályai nem nagyon adnak megoldást.

Ha a társaság egyik tagja a kisebbségi pozíciója okán tartósan hátrányt szenved, elvileg fennáll a lehetősége arra, hogy társasági részesedésének elidegenítése útján kiváljon a számára hátrányossá vált társas viszonyból. Ez a lehetőség azonban a hatályos társasági törvényben a jogszabályi rendelkezés folytán csak a közkereseti és betéti társaság esetében adott¹⁸. A törvény szerint a tag élhet a rendes, vagy rendkívüli felmondás jogával, illetve társasági részesedését elidegenítheti. Nyilvánosan működő részvénytársaság esetében a hátrányos helyzetben lévő, vagy hátrányos helyzetbe kerülő részvényes a részvényét elidegenítheti. Más a helyzet azonban a kisebbségi részvényes pozíciója zártkörűen működő részvénytársaság esetében, ahol a részvény nincs a szabályozott piacra bevezetve, illetve a korlátolt felelősségű társaság esetében. E társasági formánál ugyancsak fennáll az üzletrész elidegenítésének lehetősége. Ez azonban elvi lehetőség, ilyenformán formális jogi védelem, mert az üzletrészeknek lényegében nagyon korlátozott a piaci forgalma. Ezt a korlátozott lehetőséget is tovább szűkíti az a tény, hogy a tartós kisebbségi társasági pozíció még piaci szempontból sem tűnik vonzóknak.

Összességében megállapítható, hogy a differenciált és hatékony kisebbségvédelmi szabályozás feltétel nélkül növeli a társaságok, közelebbről pedig a korlátolt felelősségű társaság tőkevonzó képességét.

A hatályos társasági törvényünk, követve az 1997-es szabályozást, a kisebbségi jogokat a törvény általános részében szabályozza, (csak a részvénytársaságra vonatkozó szabályok között található további, csak az rt-re vonatkozó speciális kisebbségvédelmi szabály). A kisebbségi jog

¹⁸ Gt. 99.§ d.), e.) f.) pont

szabályozásának általános részbe történő szabályozása megkérdőjelezhető. (Lásd részletes kifejtését az egyes nevesített kisebbségi jogok elemzésénél.) Most azonban előrebocsátható, hogy álláspontom szerint indokolt lenne a kft-k vonatkozásában is további kisebbségvédelmi szabályoknak a társasági törvénybe történő beiktatása. A hatályos szabályozásban a kft-re az általános szabályok érvényesülnek változatlan tartalommal.

3.2. A kisebbségvédelem egyéb jogi eszközei

Vizsgáljuk meg annak a lehetőségét, hogy a társasági törvény törvényi szabályozási lehetőségén kívül vannak-e, lehetnek-e olyan utak, amelyek igénybevételével kiterjeszhetőek, vagy bővíthetőek-e a korlátolt felelősségű társaságban a kisebbségi jogok?

A törvényi szabályozáson túl elvileg lehetőség lenne a kisebbségvédelmi szabályok társasági szerződésben történő kiterjesztése. Ennek alapján a tagok a társasági szerződésben kötnék ki olyan hatékony szabályokat, amelyek biztosítani tudnák a kisebbség jogainak védelmét. Pl. Ha a kisebbség jogi érdekét a többség azzal sérti, hogy többségi szavazatával megakadályozza az osztalék kiosztását. Lehetséges olyan szerződési szabály, amely kötelezően előírja azt, hogy a társaság köteles az eredmény meghatározott százalékát kiosztani. A szerződési szabályozás azonban előrelátást feltételez sokszor olyan helyzetekre is kellene szabályt alkotni, amely helyzet csak jóval a szerződés megkötését követően állt elő. Ilyen körülmények között előrelátást várni a szerződést megkötő felektől irreális elvárás lenne. A változó körülményekhez igazodó jogi állapot kialakítása társasági szerződés esetében bírósági eszközökkel sem lehetséges. Mert bár a társasági szerződés tartós jogviszonyt létesít a szerződő felek között a társasági szerződés módosítására a Ptk. 241. § alapján nem lehetséges.

A kisebbségi jogok társasági törvényen kívüli védelmének másik kínálkozó útja a polgári jog alapelveinek társasági jogi adoptálása. Az alapelvek közül is elsősorban a Ptk. együttműködési kötelezettséget előíró alapelvének segítségül hívása a kisebbségi konfliktusok megoldásában.

A hatályos jogi szabályozás alapján a gazdasági társaság tagjait terhelő együttműködési kötelezettség megállapításához a polgári jog többszörös áttételén keresztül lehet csak eljutni.

A társasági törvények - beleértve mindhárom törvényünket - egyértelműen rögzítik, hogy a gazdasági társaságoknak és tagjainak (részvényeseinek) a társasági törvényben nem szabályozott valamennyi vagyoni és személyi viszonyaira a Ptk. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. Ezen összekötő szabály alapján juthatunk el a Ptk. 4. § (1) bekezdésben szabályozott együttműködési kötelezettséghez.

Fölmerül azonban a kérdés, és ezzel érintjük a következő problémakört is, hogy a hagyományos tipikus áruszerződésben megállapított együttműködés maradéktalanul alkalmazható-e a társasági szerződésre is, vagy sem. A Ptk. 4. §. a polgári jogi jogalanyok egymás közötti magatartásának alapkövetelményét fogalmazza meg, meghatározva a jogviszony alanyainak minimális magatartási mértékét, azaz a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek megfelelően kölcsönösen együttműködve kötelesek eljárni. A Ptk. ezzel az alapelvvel védelemben részesíti a magánautonómiát a jogbiztonsági követelményeknek megfelelően, de védelemben részesíti a másik szerződő fél jogilag védett érdekét is, megfélemlítve a polgári jogviszonyok előreláthatósági követelményének is.¹⁹ Az együttműködés, jóhiszeműség, tisztesség elvei, mint Földi András fogalmaz, segítséget nyújt a bíróságnak az egyes konkrét ügyek értelmezésénél, hézagkitöltő szerepe van, és nem utolsó sorban korrekciós funkciót is betölt. A korlátolt felelősségű társaságokban ez együttműködés korrekatív funkciójának különös jelentősége van, mégpedig annak okán, hogy a szerződéseknél a tartós jogviszony ellenére a bíróságoknak nincs lehetőségük a bírói szerződésmódosításra.

A Ptk.-nak ez együttműködésre és a jóhiszemű joggyakorlásra vonatkozó követelménye etikai eredetű. A cselekvési autonómiával felruházott jogalanyok magatartási korlátját határozza meg, másként fogalmazva az akarati autonómia és a tulajdonosi szabadság nem végtelen és nem korlátlan. A korlát a tisztességtelen és rosszhiszemű magatartás. „A magánautonómia és a kölcsönös bizalom elve szorosan összetartoznak, a polgári jog megingathatatlan alappilléret képezik”.²⁰ A jóhiszemű és tisztességes eljárás, az „élni és élni hagyni” ma már általánosan elfogadott követelmény. Ugyanakkor azonban hangsúlyozni kell azt is, hogy az együttműködési kötelezettség teljes körű tartalmi kibontására bírói gyakorlatnak az elmúlt néhány év nem volt – nem is lehetett – elegendő. A Ptk. szerint az együttműködésnek a jogalanyok között kölcsönösnek kell lenni. A jogértelmezések alapján a kölcsönösségi követelmény azt jelenti, hogy a jogviszony egyik alanyának együttműködést sértő magatartására a másik fél nem válaszolhat együttműködést sértő magatartással. Másként fogalmazva, az együttműködési kötelezettség teljesítése alól nem mentesít a másik, vagy többi fél együttműködést sértő magatartásában.

E Ptk. alapelvnek a társasági szerződésre való alkalmazhatóságát jelentősen érinti az együttműködési kötelezettség törvényi korlátja. Az együttműködési kötelezettség ugyanis a Polgári Törvénykönyv rendszerében sem korlátlan. Az ítélezési gyakorlat a korlátot a

¹⁹ FÖLDI 2001 98.p

²⁰ GELLÉRT 2004. 35.p.

magánautonómia, a szerződési szabadság elvével állítja föl. Az együttműködési kötelezettségnek határt szab a jogviszonyban részes másik, vagy többi fél jogilag védett üzleti és egyéb érdeke. Az együttműködési kötelezettség tehát nem jelent olyan követelményt a jogviszony alanyaitól, amely saját törvényileg védett érdekeikről való lemondást jelentene. Az tehát, hogy egy szerződési szereplő megszegte az együttműködési kötelezettséget, akkor állapítható meg, ha szembeállítjuk egymással a jogviszony alanyainak jogilag védett érdekeit, és vizsgálat alá vesszük a vitássá tett konkrét magatartást.

A Ptk. együttműködési kötelezettséget megállapító szabálya lényegében a kétszemélyes szerződési viszonyokra állapít meg követelményt, a Ptk-ban szabályozott szerződések azonban tipikusan árucseres szerződések, amelyekben az egymástól elkülönült tulajdonosok – jogosult és kötelezett – állnak szemben egymással. Ebben az összefüggésben azonban értelemszerűen másként vetődik fel az együttműködési kötelezettség, és máshogy az együttműködési kötelezettség korlátja. Ebből következően másként fog megjelenni az egymással szembenálló felek jogilag védett érdeke is, ha igaz az a premissza, hogy a társasági szerződés olyan sajátos polgári jogi szerződés, amelynek az az egyik sajátossága, hogy a szerződéskötő felek az áruviszonyok azonos pólusán helyezkednek el, és e szerződésben a szerződéskötő felek egyszerre jogosítottak és kötelezettek is.²¹

Az együttműködési kötelezettség, mint sajátos társasági jogi jogviszony vonatkozásában mindenekelőtt azt kellene tisztázni, hogy a tag együttműködési kötelezettsége kinek az irányában áll fenn. A többi szerződéses társ, vagy pedig a társaság irányában. Ha a Ptk. elveket alkalmaznánk, akkor ebből az következne, hogy a társaság tagjának együttműködési kötelezettsége a társasági szerződésben részes másik taggal (tagokkal) szemben áll fenn. Ha a társaság többalanyúsága oldaláról tekintjük a kérdést, akkor a tagot terhelő együttműködési kötelezettség a társaság irányában terheli a tagot a társasági jogi jogviszonyokban.

Mindezekből az következik, hogy a társasági szerződéstől a tagok számára megállapított együttműködési kötelezettség Ptk.-beli szabálya csak bizonytalanul, a norma követelményeknek meg nem felelően ad eligazítást.²² Indokolt lenne a társasági törvény bevezető rendelkezései között rögzíteni vagy alapelvi szinten, vagy a szerződési definícióban egyértelművé tenni, hogy a szerződéskötő feleket, de tágabb értelemben valamennyi társaságot létesítő személyt a tagsági jogaik gyakorlása során terheli együttműködési kötelezettség, és nem csak egymás irányában, hanem a társaság irányában is. Ilyen szabály egyrészt a joggyakorlat számára is világossá tenné azt, hogy a társasági szerződés

²¹ SÁRKÖZY 2001 77.

²² MISKOLCZI-BODNÁR 2001 5.p.

együtműködése más követelményeket támaszt a szerződő felek számára, mint a polgári jogi áruszerzések általában. Másrészt pedig megnyílna a lehetőség arra, hogy a társasági joggal kapcsolatos bíraskodás sajátos társasági jogi követelményeket dolgozzon ki. Az elvi tisztázottság álláspontom szerint nagyban segítené a joggyakorlatot, különös tekintettel a tagkizárás intézményére. Az együtműködési kötelezettség megszegése jogi tény, és mint ilyenhez tapad a jogviszony megszűnése is.²³ Tekintettel azonban arra, hogy a társaságból tagkizárást maga a társaság kezdeményezhet, az együtműködési kötelezettséget a társaság és a tagok irányában is ki kellene terjeszteni. A társaság szerződéses jellegének helyén történő elismerése megnyitná az utat arra is, hogy az együtműködési kötelezettség megszegése megalapozhatja a társasági célokat veszélyeztető magatartás megállapítását is. Példa: a társaság többségi tulajdonosa megakadályozza a nyereség felosztását azzal, hogy a taggyűlésen elveti a nyereség kiosztásra vonatkozó indítványt. Jelenlegi körülmények között a kisebbségben maradó tulajdonosnak (tulajdonosoknak) lényegében egyetlen jogi eszköz áll rendelkezésükre, nevezetesen joggal való visszaélésre hivatkozással perindítás a társaság ellen arra hivatkozással, hogy az osztalékfizetést elutasító döntés a sérelmet szenvedett fél jogos és méltányos érdeket sérti. Ismert azonban, hogy az eltérő igényérvényesítési jogcímelek eltérő bizonyítást igényelnek. Más tényállás bizonyítást igényel a joggal való visszaélés, és más bizonyítást igényel a szerződésszegés. Ha törvényi követelményként kerül megfogalmazásra a társasági szerződés szolgáltatását jelentő együtműködési kötelezettség, az együtműködési kötelezettségét megsértő fél terhére esik a kimentés, míg ilyen szabály hiányában a joggal való visszaélésre hivatkozásnál a sérelmet szenvedett fél oldalán jelenik meg a bizonyítás terhe, az igényérvényesítés kockázata. A joggal való visszaélés generálklauzula, a törvényben rögzített együtműködési kötelezettség pedig nevesített, konkrét kötelezettséget jelentene, ami lényegesen megkönnyítené az igényérvényesítést mind a társaság, mind pedig a sérelmet szenvedett tagok számára.

Felmerülhet tehát a kérdés: célszerű-e a jog eszközeivel az együtműködési kötelezettségét megszegő társasági tag számára védelmet nyújtani, mint ahogy a jelenlegi jogi szabályozás azt teszi.

A Ptk-ban használatos együtműködési kötelezettség arra a modellre épül, amikor a szerződésben részes felek jogilag egyenrangú, mellérendelt viszonyban állnak egymással, még ha előfordulhat az is, hogy gazdasági erő tekintetében az egyik fél gyengébb a másiknál. A polgári jogi áruszerződés a mellérendeltség és egyenjogúság alapelveivel elfedi a szerződő felek közötti gazdasági különbségeket. A társasági szerződés által teremtett tagi viszonyban eltűnik a szerződéses viszonyokra

²³ TAMÁS 1991 324.p

jellemző mellérendeltség, és a tagsági jogokban nyíltan megjelenik a gazdasági egyenlőtlenség legitimálása. A társasági belső viszonyokban a többségi tulajdon több jogelv alapján nyílt gazdasági hatalom jelenik meg nyílt jogi formában. A gazdaságilag és jogilag is gyengébb fél számára nincs más védelmi eszköz, csak a kisebbségi joggyakorlás. Azonban mint látni fogjuk, a kisebbségi jog sem tud minden társ számára megfelelő védelmet nyújtani.

A társaság közös célja feltételezi, és egyben meg is követeli a tagok közötti együttműködést. Háború előtti jogi szabályozásunk hatékony eszközzel tudta rászorítani a gazdaságilag erősebb feleket arra, hogy az együttműködési kötelezettségnek eleget tegyenek. A korabeli szabályozás lehetővé tette a kisebbség számára azt, hogy a bíróságtól a társaság felosztatását kérje, ha a társaság céljának elérése lehetetlenné vált, vagy a társaság viszonyaiban rejlő más fontos ok is indokolhatta a társaság felosztatását. Ez a megoldás erős fegyver volt a kisebbség kezébe, amely képes volt kiegyenlíteni a többség-kisebbség viszonyát, amely hatályos szabályainkból hiányzik. Ha pedig, - mint erre Hanák András is rámutat - a jogrend nem hoz létre erős jogvédelmet a kisebbségi befektetők számára, a tulajdoni szerkezet erősen koncentrált marad.²⁴

3.3. A kisebbségi jog jogi természete

A kisebbségi jog fogalmát a társasági törvény nem határozza meg, pontos definiálása a jogok többrétűsége miatt nem is könnyű feladat. Általánosságban azonban a kisebbségi jogokról elmondható, hogy azok a társaság, így a korlátolt felelősségű társaság speciális, az általános szabálytól (főszabálytól) eltérő, törvény által nevesített hatásköri, illetve döntési szabályai.

A kisebbségi jogok tartalmi meghatározásában viszonylagos egység mutatható ki nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi irodalomban is. A társasági törvényekben biztosított kisebbségi jogok védelmet nyújtanak egyfelől a társaságban többségi szavazatával bíró tulajdonostársakkal szemben,²⁵ másfelől a kisebbségi jog védelmet biztosít a tagoknak az ügyvezetővel szemben.²⁶

A kisebbségi jogokat a jogosultak oldaláról megközelítve szokásos „kollektív” jogoknak is tekinteni.²⁷ Ez a megközelítés arra utal, hogy a kisebbségi jog gyakorlásához szükséges törvényi mértéket akár több tag együttesen is gyakorolhatja. Hatályos Gt. 49. § (1) bekezdése szerint a

²⁴ HANÁK 2004. 23.p

²⁵ BECKER 2002. 291 S.

²⁶ SERVATIUS 2004

²⁷ SÁRKÖZY 2001. 161.o

kisebbségi jogok gyakorlására a szavazatok legalább öt százalékával rendelkező tagok jogosultak. A kisebbségi jog azonban nem feltétlenül kollektív és nem feltétlenül kisebbség által gyakorolható, ezért a hagyományos elnevezés néhol megtévesztő is lehet. Ha egy tag szavazata eléri, vagy éppen meghaladja a törvény által megkövetelt 5%-os mértéket, a kisebbségi jogot a tag önállóan is gyakorolhatja. Másfelől azonban annak sincs jogi akadálya, hogy a kisebbségi jogot a többség gyakorolja. A többség által is gyakorolható kisebbségi jognak a taggyűlés összehívása vonatkozásában van jelentősége. A többség által gyakorolt kisebbségi jog az ügyvezetővel szembeni joggyakorlás tipikus területe.

3. 4. Ki a kisebbség?

A hatályos törvény a kisebbségi joggyakorlásnak a szavazatokhoz, azaz a döntési mechanizmushoz való kötését az 1997. évi társasági törvény tette meg, amelyet változatlanul vett át a 2006. évi Gt. is. Az 1988-as Gt. és azt megelőzően az 1930. évi V. tv. 44. §-a is a kisebbségi joggyakorlást a tőkenagysághoz, közelebbről a törzstőke tíz százalékához kötötte. A vagyoni cenzusról a döntési cenzusra való áttérést alapvetően az a felismerés indokolta, hogy elsősorban a szavazati mérték az, amely befolyást gyakorol a társasági döntésekre, a vagyoni hozzájárulás mértéke, és a szavazat jelentős eltérést mutathat a szabályozás diszpozitív jellege folytán. A törvényalkotó álláspontja szerint a társaság működtetése alapvetően szavazati és nem vagyoni kérdés. Ez a megközelítés azonban csak bizonyos keretek között helytálló. Célszerűbb lett volna vagylagosan meghatározni a kisebbségi pozíció jogi kritériumát. A szavatok, vagy a törzstőke öt százalékában meghatározni a kisebbséggé válás feltételét. Ez a szabályozási modell nem idegen a korlátolt felelősségű társaság jogi szabályozásában. Hasonló szabályozással találkozunk a taggyűlés határozatképességénél is²⁸. A vagylagosan megállapított szabályozás erősebb védelmet jelentett volna a kisebbség számára. Meg kell jegyezni azt is, hogy a törzstőkéhez való vagyoni hozzájárulás aránya szerint megállapított kisebbségi jog nem ismeretlen más jogrendszerben, illetve nem tekinthető túlhaladott szabálynak. A törzstőkéhez való vagyoni hozzájárulás alapján állapítja meg a kisebbségi jogot a magyar szabályozás alapjául szolgáló német GmbH törvény is²⁹. A tisztán szavazathoz kötött kisebbségi jog igazából a részvénytársaság szabályozásában okoz gondot, mert e szabály alapján a szavazásból kizárt osztalékelsőbbbségi részvényes kisebbségi jogot sem gyakorolhat.

²⁸ A taggyűlés határozatképes, ha azon a törzstőke fele, vagy a szavazatok többsége van jelen

²⁹ Lutter-Hommelhoff 2009 1189.p 4.

A kisebbségi jogon benyújtott kérelmek elbírálásakor a cégbíróság előtt mindenekelőtt azt kell igazolni, hogy valóban van olyan tag, vagy tagok, akik a szavazatok öt százalékával rendelkeznek. A cégbíróság ebben a kérdésben okiratok alapján dönt. Nincs lehetőség arra, hogy a kérelmezett társaság vitassa az üzletrész megszerzésékes szabályosságát. Egy konkrét ügyben³⁰ a Fővárosi Ítéltábla úgy foglalt állást, hogy kisebbségi jogon csak az indíthat eljárást, akinek tagsági jogviszonya nem vitás. Üzletrész átruházás esetén a tagjegyzékbe a tagsági jogviszony akkor vezethető át, ha a tagjegyzék adatai pontosan megállapíthatóak. Esetleges színlelt átruházás (ajándékozás) elbírálása nem tartozik a cégbírósági hatáskörbe, azt peres eljárás során kell a tagoknak tisztázni.

Egysége tehát az ítélkezési gyakorlat³¹ abban a kérdésben, hogy tagváltozás esetén a bíróságnak előbb jogerős határozattal kell megállapítani a korlátolt felelősségű társaság tagjainak körét, csak azt követően juthat a bíróság olyan helyzetbe, hogy dönthessen arról, hogy ki minősül a társaság tagjának és a az eljárást kezdeményező tag valóban rendelkezik a Gt.-ben biztosított kisebbségi jog gyakorlásához szükséges előfeltételekkel.

A tagsági jogviszony nem csak a cégbírósági eljárás megindításnál követelmény, hanem ennek az egész eljárás során fenn kell állni. A Győri Ítéltábla mutatott rá eseti döntésében³² arra, hogy a kisebbségi jog alapján indult eljárásban a tagnak az eljárás lefolytatásához fűződő érdekének és tagsági viszonyának mindvégig fenn kell állni. Ha a tag jogi érdekeltisége a tagsági viszony megszűnése alapján elenyészik törvényességi felügyeleti kérelme tovább nem vizsgálható. A bíróságnak külön kell döntenie arról, hogy részese lehet-e az eljárásnak az üzletrész új megszerzője az anyagi jogi jogutód. A cégbíróságnak az eljárási törvények alapján külön kell határozni az anyagi jogutód eljárásbeli jogutódlásáról is, az eljárásba lépés megengedéséről, avagy az eljárásba lépés iránti kérelem elutasításáról.

A tagváltozás ugyanis alapvetően befolyásolhatja az eljárásban maradt többi kérelmezőnek az eljárás lefolytatásához fűződő érdekeltiségét is.

³⁰ Fővárosi Ítéltábla 14.Cgtf.153/2010 / 3

³¹ Legfelsőbb Bíróság Cgf.VII.32.516/1999/4

³² Győri Ítéltábla Cgtf.IV.25.957 /2010 / 9.

3.5. A kisebbségi jogok rendszere a hatályos társasági jogi szabályozásban

3.5.1. A taggyűlés összehívásának joga

A társasági törvény három nevesített kisebbségi jogot szabályoz. A Gt. 49. § (1) a szavazatok legalább öt százalékával rendelkező tagok számára jogot biztosít arra, hogy - az ok és a cél megjelölésével – kezdeményezzék a taggyűlés összehívását.

A taggyűlés összehívása a Gt. 143. § alapján az ügyvezető jogosult, a tagoknak, bármilyen mértékű szavazati joggal is rendelkeznek erre nincs törvényi jogosultságuk. (A kft. bármelyik tagja saját joggal csak akkor jogosult a taggyűlést összehívni, ha a társaságnak nincs ügyvezetője.) Tulajdonos-ügyvezető viszonyban a taggyűlés összehívása kérdésében az ügyvezető „hatalmi” pozícióban van. A törvény kisebbségi szabályai alapján azonban a szavazatok legalább öt százalékával rendelkező tagok jogosultak csak ennek az ügyvezetői hatáskörnek az „elvonására”.

Ha az ügyvezető a taggyűlés összehívására vonatkozó kérelemnek nem tesz eleget, a taggyűlést kezdeményező tag a cégbíróságtól kérheti a taggyűlés összehívását.³³

Korábbi jogunkban, az 1930.évi V. törvényben a jogalkotó a taggyűlés összehívását szabadabban határozta meg. Lehetővé tette a kisebbség számára azt, hogy a taggyűlés összehívására vonatkozó indítványt előterjesszen elő az ügyvezető számára. Ennek a kezdeményezésnek az ügyvezető nyolc napon belül köteles volt eleget tenni. Amennyiben az ügyvezető a taggyűlés összehívására vonatkozó kérelemnek nem tett eleget, a törvény tagoknak közvetlenül biztosított jogot arra, hogy a taggyűlést maguk is összehívják. Hatályos jogunk azonban bevezette a bírósági utat, amely szabályozás a lentebb kifejtésre kerülő elemzés alapján véleményem felesleges eljárási szabály.

A kisebbségi kezdeményezés alapján a taggyűlés összehívásának joga tehát az ügyvezető kezében van. Ez a helyzet pedig magában hordozza a tag-ügyvezetés konfliktusát. Az ítélkezési gyakorlat ezt a konfliktust a tulajdonosi, tagi érdekek előtérbe helyezésével próbálja oldani. Ennek a szempontnak teret engedve az ügyvezetőnek nem enged mérlegelési jogot akkor, ha a kisebbség kéri a taggyűlés összehívását. Az ügyvezető nem vizsgálhatja a taggyűlést összehívó kérelem szabályszerűségét, hanem a kérelemnek feltétlenül helyt kell adnia. Az írásban, faxon stb. érkezett kérelmek esetén is össze kell hívni a taggyűlés ülését. A Legfelsőbb Bíróság egy eseti döntésében³⁴ megállapította, hogy a kisebbségnek a taggyűlés összehívására vonatkozó szabálya az ügyvezetés

³³ PINTÉR 2000a 8-9.p.

³⁴ Legfelsőbb Bíróság Cgf.II.32.276 /2000 / 2.

felhívását írja elő, annak írásbeliségét sem mondja ki, ebből következően az ügyvezető által fénymásolatban átvett ilyen kérelem szabályosan kézbesítettnek tekintendő.

Kisebbségi jogra hivatkozással a taggyűlés összehívására csak az ügyvezető jogosult. A Győri Ítéltábla eseti döntésében³⁵ egy felszámolás alatt álló társaság vonatkozásában kimondta, hogy a felszámolási eljárás alatt álló gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatok vonatkozásában van csak a felszámolónak kizárólagossága. A felszámolási eljárás ténye a tulajdonosok jogait csak a felszámolási vagyon vonatkozásában korlátozza, a felszámolási eljárás elrendelése nem szünteti meg a korlátolt felelősségű társaság taggyűlésének működését. A felszámolási eljárás nem zárja el a taggyűlést attól, hogy a társaság képviselőjére ügyvezetőt válasszon olyan ügyek ellátására, amely nem tartozik a felszámoló hatáskörébe. Ha a felszámolás alatt álló társaság tagjai kisebbségi jogon taggyűlést kívánnak összehívni, de ügyvezető hiányában nincs, akihez a kérelmet intézzék, a Gt. 151.§. (2) bekezdése alapján a taggyűlést bármelyik tag összehívhatja. Taggyűlés összehívására ilyen ügyben a felszámoló nem jogosult.

Ha az ügyvezető a taggyűlés összehívására vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget, a kisebbségi jogot gyakoroló tag harminc nap eredménytelen eltelte után fordulhat törvényességi felügyeleti kérelemmel a cégbírósághoz. A cégbíróságnak a kérelem benyújtásától számított ugyancsak további harminc nap áll rendelkezésére. A taggyűlést azonban a bíróságnak is az eljárási szabályok betartása mellett kell összehívni, amely további legalább tizenöt napot jelent. Optimális esetben is legalább egynegyed év telhet el a tagi kezdeményezés, és a taggyűlés összehívása között. Ennek okán is megfontolandó lenne a visszatérés az 1930. évi V. tv. már ismertetett szabályozásához. Kétségtelen, hogy a Gt. lehetőséget biztosít a társasági szerződésnek is arra, hogy szerződési szabállyal biztosítsa akár bármelyik tag számára is a taggyűlés összehívásának jogát, de ha ilyen szabály a szerződésben nincs akkor a konfliktusok esetén nem is valószínű, hogy a kisebbségi jog gyorsabb érvényesítése érdekében a társaság módosítaná a társasági szerződését ilyen irányban.

A taggyűlés összehívásának kezdeményezése értelemszerűen magában foglalja a napirend meghatározásának jogát is. Sem az ügyvezető sem a cégbíróság nem mérlegelheti a napirendi pont ésszerűségét. Nem utasítható el a taggyűlés összehívása arra való hivatkozással sem, hogy az adott kérdésben a törvény, vagy a társasági szerződés nem állapít meg kizárólagos taggyűlési hatáskört. A Gt. 143. § (2) bekezdése szerint a taggyűlést össze kell hívni, ha az a társaság érdekében szükséges. Sem az ügyvezetőnek, sem a cégbíróságnak tehát nincs mérlegelési jogköre, mert a taggyűlés

³⁵ Győri Ítéltábla Cgtf.IV.25.004/ 2011 / 2.

összehívása célszerűségi kérdés. A cégbíróságnak azt kell vizsgálni, hogy a kérelmet előterjesztő tag tagjegyzék szerinti tag-e, és rendelkezik-e a kisebbségi jog gyakorlásához szükséges szavazati mértékkel.

A taggyűlés összehívásának költségeit az összehívást kezdeményező tagnak kell megelőlegezni, és a végleges költségviselésről a taggyűlésnek kell döntenie. A taggyűlés ezt a döntést az általános szabályok alapján egyszerű többséggel hozza meg. A taggyűlés költségviseléséről szóló döntése szólhat úgy is, hogy a társaság fedezi az összehívás költségét, ha azonban a taggyűlés többségi határozattal azt állapítja meg, hogy a taggyűlés összehívása felesleges volt, a költséget a kezdeményező tagnak kell véglegesen viselnie.

Ha értékelni kívánjuk a taggyűlés összehívására vonatkozó kisebbségi jogot megállapítható, hogy önmagában ez a jog nem tudja betölteni a kisebbségi jog eredeti rendeltetését, nevezetesen a kisebbség védelmét a többségi joggyakorlással szemben. Ha ugyanis a kisebbség által meghatározott napirenddel a taggyűlést a cégbíróság összehívja, a többség továbbra is élhet többségi erejével és a kisebbség leszavazásával. (S még a költségeket is a kisebbségre háríthatja) A taggyűlés összehívásának joga abban az esetben funkcionál, ha a kisebbségnek olyan tény jut tudomására, amelyet az ügyvezető kíván elfedni a társaság előtt, vagy másik kisebbségi tag káros magatartása ad okot a nyilvánosságra. A kisebbségi jog ebből az aspektusból könnyen a társasági többség védelmét szolgálhatja.

A taggyűlés összehívására vonatkozó kisebbségi jog alapvető funkcióját abban látom, hogy e jogosultság eljárási előfeltétele a törvényben biztosított további kisebbségi jogok gyakorlásának.

3.5.2. A beszámoló megvizsgálásának joga

A beszámoló megvizsgálásának joga a kisebbségi jogok második nevesített jogosítványa. A Gt. 49. § (3) bekezdésében biztosított kisebbségi jog valóban a szó szoros értelmében vett, a társasági döntésben kisebbségben maradt tagok védelmét biztosító jog. E Gt. szakasz a kisebbség vagyoni érdekeinek védelmét szolgálja. A társaság beszámolójának, ügyvezetésének, gazdálkodásának könyvvizsgáló által történő megvizsgálásának elrendelése, a taggyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik (Gt. 141. §.) Ha a korlátolt felelősségű társaság taggyűlése többségi határozattal leszavazta azt az indítványt, hogy a társaság könyvvizsgálóval vizsgálta felül a társaság aktuális beszámolóját, vagy az utolsó két év ügyvezetésében előfordult valamely ügyvezetői „eseményt” a kisebbség a cégbíróságtól kérheti független könyvvizsgáló kirendelését. Megilleti a cégbírósághoz fordulás joga a kisebbséget akkor is, ha a beszámoló vagy ügyvezetői tevékenység könyvvizsgálói felülvizsgálatára

vonatkozó indítványt a taggyűlés többségi határozattal elvetette. A kisebbségnek a könyvvizsgálatra vonatkozó indítványát tehát – szemben a részvénytársasági megoldással – taggyűlési napirendi javaslatként kell előterjeszteni, mégpedig a Gt. 144. § (3) bekezdése szerint. A hivatkozott törvényhely alapján bármelyik tag jogosult az általa megjelölt napirendi kérdés megtárgyalását kérni, ha a taggyűlés előtt legalább három nappal előbb ismerteti azt a tagokkal.

Ugyancsak a cégbírósághoz fordulhat a kisebbség, ha a taggyűlés ugyan fölveszi az indítványt a tárgysorozatba, de a többség leszavazza a független könyvvizsgáló kirendelését. Korlátolt felelősségű társaság esetében tehát a szabályozás szigorúbb, mert a megvizsgálási napirendi javaslatot a tagnak szigorúbb alakiság betartása mellett kell kérnie. Következik ez egyébként a kft. személyesebb jellegéből, abból, hogy a kft. tag a részvényeshez képest általában magasabb szintű, és alaposabb információk birtokában szokott lenni, ezzel szemben a részvényes számára biztosított szélesebb körű lehetőség a részvényesek fokozottabb védelmét biztosítja az igazgatósággal szemben.

A Gt 49.§ (3) bekezdésében szabályozott megvizsgáló jognak széleskörű bírósági gyakorlata van.

Értelmezni kellett a bíróságnak a könyvvizsgálói felülvizsgálat terjedelmét. A törvény szerint a kisebbség kérheti az előző évi számviteli mérleg felülvizsgálatát és az elmúlt két üzletei év ügyvezetés valamely eseményét. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint^{36a} törvényhely nyelvtani és logikai értelmezése alapján megállapítható, hogy a törvényes működést biztosító kisebbségi jogok közül az ügyvezetésben előforduló események könyvvizsgálói vizsgálatát a törvényalkotó nem korlátlan jogként biztosítja. A társaság kisebbségi tagjai csak valamely konkrét és jelentős esemény megjelölésével igényelhetik a könyvvizsgálói vizsgálatot. A kisebbségi jog e korlátjaira figyelemmel mondta ki a Pécsi Ítéltábla azt is, hogy általánosságban a terjes üzleti év ügyvezetésének minden egyes eseményének vizsgálatát a cégbíróság nem rendelheti el.³⁷

Egységes az ítélezési gyakorlat abban a kérdésben is, hogy a cégbíróság nem vizsgálhatja azt, hogy a könyvvizsgálói vizsgálatra irányuló kisebbségi kérelem indokolt-e³⁸. A cégbíróság a kisebbség által előterjesztett kérelem esetén csak azt vizsgálhatja, hogy a kérelmezők rendelkeznek-e a szavazatok legalább 5%-val és a kérelem a törvényben meghatározott jogvesztő határidőn belül érkezett-e. Ha ezek az együttes feltételek fennállnak, a cégbíróság kizárólag a kisebbségi kérelemnek helyt adó határozatot hozhat.

³⁶ Legfelsőbb Bíróság Cgf.II.32.628 / 2000 / 4.

³⁷ Pécsi Ítéltábla Cgftf 30370 / 2009 / 3

³⁸ Fővárosi Ítéltábla Cgftf. 13. 43.669 ./ 2009 / 2, Cgftf.16.44223/ 2007 /2

A kisebbségi által kért könyvvizsgálat cégbírósi elrendelésének csak akkor van helye, ha a kérelmező ugyanazt a kérelmet terjeszti elő, amelynek tárgyában a taggyűlés határozatot hozott. Arra tehát nincs mód, hogy a taggyűlési határozat, amelyben és a cégbírósi elrendelés elé terjesztett kérelem eltérő tartalmú legyen. A kérelem tartalmának konkrét meghatározása azért is szükséges - mert a cégbírósi elrendelésnek, ha kirendeli a könyvvizsgálót- meg kell határozni a könyvvizsgáló számára elvégzendő feladatot, a munkavégzéshez szükséges támpontok megadásával.³⁹

A könyvvizsgáló kirendelését a kisebbség a megvizsgálási kérelmet elutasító taggyűlési határozattól számított 30 napon belül kérheti a cégbíróstól. A határidő jogvesztő határidő, nincs tehát lehetőség arra, hogy akár az „ügyvezető szándékaira”, akár a „megegyezésben bízva” a kisebbségi tag elmulassza a határidőt. A harminc napos határidő után a cégbírósi elrendelés érdemi vizsgálat nélkül elutasítja.⁴⁰

Ha a könyvvizsgálót a cégbírósi elrendelés kirendeli, a könyvvizsgálat költségeit a társaságnak kell megelőlegezni, mégpedig a bíróság gazdasági hivatalánál történő letétbe helyezéssel. A költségek viseléséről a taggyűlés dönt. A jogalkotói elképzelés szerint a megalapozatlan indítványtétel ellen a társaságot védi a Gt.-nek ez a szabálya. Ha ugyanis a könyvvizsgáló szabálytalanságot állapít meg, nyilvánvaló, hogy a költségeket nem a kezdeményező tagnak kellene viselni, hanem magának a társaságnak. E szabályozásban azonban benne van annak a lehetősége is, hogy még indokolt eljárás esetén is a kérelmet előterjesztő kisebbség legyen a költségviselő.

A könyvvizsgáló kirendelését kérő tag, indítványozhatja – a harmadik kisebbségi jog alapján -, hogy a költségeket vezető tisztségviselők, vagy a felügyelőbizottság viselje.

3.5.3. A kisebbséget megillető perindítási jog

A kisebbségi jogok rendszerében a taggyűlés által leszavazott kisebbséget megilleti a perindítási joga. A kisebbség a törvény alapján:

- a másik tag ellen
- a vezető tisztségviselő ellen
- a felügyelő bizottság tagja ellen, illetve
- a könyvvizsgáló ellen

indíthat peres eljárást.

³⁹ Győri Ítéltábla Cgtf.IV.25.572 / 2009 / 3.

⁴⁰ Fővárosi Ítéltábla 13.Cgtf.43.678 / 2008 /2.

A perindításra azonban a társaság önálló és elkülönült jogalanyiségének okán csak a társaság jogosult. A követelést tágran kell értelmezni,⁴¹ a követelés bármely jogcímen fennálló igényt felöllehet, a törvényi megkötés a fentiek szerint csak a kötelezettek személye vonatkozásában áll fenn.

A kisebbség általi perindítás azonban nem parttalan eszköz, másként fogalmazva a kisebbségvédelemnek is van határa. A törvénynek és az ítélkezési gyakorlatnak is szem előtt kell tartani azt, hogy az individuális jogok és a kisebbségi jogoknak a perindítási lehetőségre vonatkozó joga hatalmas fegyver, amelyet csak abban az esetben lehet rendeltetésszerűnek tekinteni, ha a társaság, vagy a társasági többség törvényellenesen, vagy kisebbség törvényes érdekeinek rovására működik. A kisebbségi jog nem lehet olyan korlátlan jog, amely a kisebbségnek arra ad lehetőséget, hogy saját személyes előnyöket érvényesítsen, vagy megregulázza a társaság normális működését. Ezen törvényi követelmények tükröződnek maradéktalanul a Fővárosi Ítéltábla azon eseti döntésében, amelyben a következőkre mutatott rá:⁴² A Társasági törvény sem a vezető tisztségviselővel szembeni igény érvényesítésére, sem a taggyűlésnek az indítványt elutasító határozatának tartalmára nézve nem tartalmaz részletes rendelkezést. Nem írja elő a törvény, hogy a vezető tisztségviselővel szemben fennálló követelést milyen részletezettséggel kell a taggyűlésen előterjeszteni. A taggyűlési indítvánnyal szemben tehát az a követelmény, hogy az indítványból egyértelműen beazonosítható legyen, hogy a társaságnak a vezető tisztségviselővel szemben mely magatartására (tevékenységére vagy mulasztására) tekintettel és milyen jellegű (jogcímű) követelése áll fenn. Az indítvány és az azt elutasító taggyűlési határozat szabja meg a kisebbség által indított per kereseti kérelmének a kereteit. Az indítvány és az elutasító taggyűlési határozat keretein belül a kereseti kérelemben kell a Pp. szabályaira figyelemmel meghatározni a követelés alapul szolgáló tényeket, körülményeket, az érvényesíteni kívánt jogot, adott eseten a követelés összecszerűségét.

A kisebbség joga arra szól, hogy a kisebbségben lévő tagok a társaság nevében maguk forduljanak a bírósághoz, és indítsanak keresetet. Jellemző tehát a társasági szerződésen alapuló igények érvényesítésére, hogy az egyik tagnak a másik taggal közvetlen jogi kapcsolata nincs, a kisebbség a perindításra a társaság nevében, a társaság javára jogosult. A törvénynek ez a szabálya alapvetően elválasztja egymástól a polgári jogi szerződést a társasági szerződéstől.

A kisebbség a per megindítására vonatkozó fennálló jogát a kontradiktórius eljárásban is igazolni köteles. A keresethez csatolni kell a társasági cégkivonatot, tagjegyzéket, társasági szerződést és az elutasító taggyűlési döntést tartalmazó jegyzőkönyvet.

⁴¹ BALÁSHÁZY 2007 8-12.p

⁴² Fővárosi Ítéltábla 10.Gf. 40.032 / 2011 / 5

A megvizsgálásra és perindításra vonatkozó kisebbségi jog gyakorlásának – szemben a tagokat megillető megtámadási joggal – nem feltétele a törvénysértés, másként fogalmazva a kisebbségi érdeksérelem önmagában is megalapozza a joggyakorlást.

A követelés megalapozottságát a bíróság a per során az általános szabályok szerint vizsgálja, és a bizonyítékok okszerű mérlegelésével hoz döntést.

3.6. És ami a kisebbségi jogokból kimaradt

Mint erről fentebb érintőlegesen volt szó háború előtti Kft törvényünk, az 1930. évi V. tc. egy olyan hatékony eszközzel tudta rászorítani a gazdaságilag erősebb feleket a többséget arra, amely képes volt a tagok együttműködését elősegíteni s amely jogi eszköz a hatályos szabályunkból kimaradt.

'30 évi V. törvény 83. §-a speciális kisebbségi jogként lehetővé tette a kisebbség számára azt, hogy a bíróságtól a társaság felosztatását kérje, ha a társaság céljának elérése lehetetlenné vált, vagy a társaság viszonyaiban rejlő más fontos ok is indokolhatta a társaság felosztatását. Ez a szabály volt hivatva megteremteni a mellérendeltség és fokozott kockázatvállalás egymással ellentétes irányú szabályozási igénye között a hídverést.

A tagok közötti együttműködésnek ilyenformán a törvény kereteket adott. E szabály újbóli meghonosítása lehetővé tenné azt, hogy a bírósági gyakorlat kialakítsa a társaságon belüli együttműködés speciális tartalmi követelményeit. A kisebbségi visszaéléssel szemben a társaság védekezhet a kizárás intézményével, a többségi túlhatalommal való visszaéléssel szemben azonban védelmet jelentene a társaság felosztatására irányuló kérelem megengedése. A jelenlegi jogi szabályozásunk az érdekellentétek kezelésében a gazdaságilag gyengébb pozícióban lévő feleket, a kisebbséget lényegében „lefegyverezte”.

Az a szabály, ha régi is ugyan, de ma sem tekinthető idejét múltnak. A magyar kft szabályhoz legközelebb álló német GmbH törvény 61.§-ban mind a mai napig szó szerint és azonos tatalommal megtalálható.⁴³

A GmbH törvény 61. § alapján a társaság felosztatását a törzstőke legalább egytizedét képviselő tagok kérhetik a bíróságtól, ha annak fontos oka van. Ha a társasági célok elérése ellehetetlenül, vagy más - a társasági viszonyokban rejlő- fontos okból. A társaság felosztatásának

⁴³ <http://www.gmbh-gesetz.de/> 2011.12.08

kérése kifejezett kisebbségi jog,⁴⁴ amely kizárólag a korlátolt felelősségű társaságban szabályozott speciális jog, ennek megfelelője a részvénytársasági szabályozásban nincsen, a kft. személyegyesítő jellegével hozható összefüggésbe.

A német jogban a társaság bírósági felosztatása szigorúan végső eszköz.⁴⁵ Alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha egyéb jogi eszközök, mint a tag számára a társasági vagyon kiadás kilépés, üzletrész átruházás nem hozhat eredményt.

A társaság felosztatásának fontos oka lehet a társaság tagjának személyes oka, például a társasági tagok közötti viszályok ellehetetlenítik a társaság működését, vagy más személyes körülmények jelentősen befolyásolják a társaság működőképességét. Felosztatáshoz vezethet a társasági célok ellehetetlenülése, amely jelenthet mind gazdasági, mind jogi lehetetlenülést, s nem várható a társaság rentábilis működése. Fontos ok visszavezethető külső körülményekre, mint pl. a piac pótolhatatlan elvesztése stb.⁴⁶

A társaság felosztatása szigorúan bírósági kontroll alatt áll. A kisebbség a felosztatási kérelmet a társaság ellen indítja, a bíróság állapítja meg azt is, hogy valóban fennáll-e a felosztatásra alapot adó „fontos ok”, vagy nem. A bírósági kontroll eleve garanciát jelent a kisebbség visszaélés-szerű joggyakorlása ellen.

A felosztatási kérelem lehetőségének köpenye alól bújt ki a tagkilépés intézményének elismerése. A társaság felosztatásának alternatívája a tagkilépés, illetve tagkizárás, amelyek elismerése a többi társasági tag érdekében áll.⁴⁷

Álláspontom szerint a magyar kft. szabályozásban feltétlenül indokolt lenne visszahozni a régi, vagy meghonosítani egy kilépést⁴⁸ engedő új szabályt, amely kiegyenlítené a kisebbség-többség eltérő jogi pozíciójából eredő egyenlőtlenséget, ezzel növelve a kft. tőkevonzó képességét, s elősegítené a szabad forrásoknak a gazdaságba történő beáramlását. S nem utolsó sorban megmenthetné azokat a társaságokat, amelyekben a tagok kényszerűen a társas tevékenység teljes ellehetetlenülésével mégis összezártásra ítéltettek.

⁴⁴ BITTER- SCHMIDT 2010. 4050 p. 1.

⁴⁵ ALTMEPPEN-ROTH 2009

⁴⁶ BITTER- SCHMIDT 2010. 4056 -4057pp. .

⁴⁷ ALTMEPPEN-ROTH 2009 1053-1054 pp.

⁴⁸ Lásd részletesen: BALÁSHÁZY 2011

4. A megtámadó jog⁴⁹

4.1. A megtámadó jog fogalma, elhatárolása a kisebbségi jogtól

Mindhárom társasági törvényünk szabályozta, és szabályozza a megtámadó jogot, mint a tagot megillető individuális jogot. E jog alapján a korlátolt felelősségű társaság bármely tagja kérheti a társaság szervei által hozott határozatok bírósági felülvizsgálatát arra hivatkozással, hogy a határozat a társasági törvény vagy más jogszabály rendelkezésébe, illetve a társasági szerződés rendelkezéseibe ütközik. A társasági határozatok felülvizsgálata kizárólag jogszerűségi felülvizsgálat.⁵⁰

A jogirodalomban egyes szerzők a megtámadó jogot a kisebbségi jogok egyik fajtájának tekintik. Kétségtelen, hogy e jogoknak közös a gyökere⁵¹, de az évtizedes jogfejlődés mégis markánsan elválasztotta egymástól ezt a két jogot. Ez az álláspont a megtámadási jog megközelítését a társasági döntési mechanizmus oldaláról közelíti, a döntési mechanizmus szabályából vezeti le.⁵² Az irodalmi okfejtés szerint a cégek ügyeiben a tagok a jogszabály, és a belső szabályzatok rendelkezései szerint általában egyszerű többséggel döntenek. A határozathozatali rend következtében a tagok nem tudják megakadályozni azt, hogy a többség jogszabályba, vagy társasági szerződési rendelkezésbe ütköző jogsértő, illetőleg gazdaságilag hibás határozatot hozzanak. A jogsértő határozatok nemcsak a kisebbség, az egyes tagok érdekét sérti, hanem egyben veszélyezteti a cég törvényes működését is, ezen keresztül pedig a gazdasági fogalom biztonságát, ezért a társasági törvény biztosítja a kisebbségi jogok védelmét, a jogsértő határozatok elleni jogorvoslat lehetőségét. A megtámadó jogot hasonlóan kisebbségi jogként definiálja Vajasné dr. Pap Emese⁵³ kiemelve azt, hogy a kisebbségben lévő tagoknak nincs lehetőségük megakadályozni a jogsértéshez való többségi hozzájárulást. Ezen a véleményen van Nochta-Zóka-Zumbók társszerzőségben írott művükben.⁵⁴ Más szerzők, így Gál Judit⁵⁵ már nem fogalmaz ennyire kategorikusan, a megtámadó jogot már csak lényegét illetően tekinti kisebbségi védelmi eszköznek.

⁴⁹ A téma korábbi feldolgozása: BALÁSHÁZY 2007

⁵⁰ KISFALUDI-SZABÓ 2008 543.P 1925

⁵¹ Kuncz törvénytervezetében a részvényest megillette a megtámadás joga abban az esetben, is ha a támadott határozat a társaság vonatkozásában súlyosan érdeksértő volt. KUNCZ 1926 34.35. 181.pp.

⁵² GABÁNYI 1993. 43.p

⁵³ KUN 1988. 135.p..

⁵⁴ NOCHTA-ZÓKA- ZUMBÓK 2006. 128.p

⁵⁵ GÁL Judit- PÁLINKÁSINÉ 2003. 160.p.

A megtámadó jog eredeti funkciójában, mint individuális jog célja a társaság védelme az egyes részvényes, vagy akár a kisebbség segítségével.⁵⁶ Hangsúly itt a társaság védelmén van. Az individuális megtámadó jog segítségével a megtámadás eszközeivel a tag/részvényes fellépjen a társaság védelmében a legfőbb szerv törvényellenes döntéseivel szemben. A kisebbségi jog gyakorlásának célja a tagi érdekvédelem biztosítása. A kisebbség felléphet akkor is, ha a társasági szervek, vagy a társasági többség az ő érdeksérelmét okozza. A megtámadó jog sohasem gyakorolható érdekvédelmi eszközként. Érdekvédelmi hatása csak áttételesen lehet, amennyiben a törvénysértő határozat egyben érdeksérelmet okoz. Fordítva azonban nincs ilyen összefüggés. Ha a határozat törvénysértő, az akkor is megtámadható, ha a megtámadó tag/ részvényes érdeksérelmet nem tud kimutatni.

A társasági határozatoknak a Gt. 45 §-ra alapított megtámadása azonban nem azonosítható a kisebbségi jog alapján történő megtámadással, annak ellenére, hogy mindkét esetben taggyűlési határozat megtámadásáról van szó, és annak ellenére sem, hogy adott esetben előfordulhat, hogy a döntési kisebbségben maradt tag él a megtámadási jogával. A kisebbségi jog, és a tagot (is) megillető megtámadó jog egy bizonyos területen egybe is eshet egymással, de az egybeesés nem feltétlen fogalmi elem. A kisebbségi jog és a megtámadó jog döntő területeken eltér egymástól.

A társasági törvényben biztosított kisebbségi joghoz képest a tagot megillető megtámadási jog a szavazati mértékre tekintet nélkül megilleti a tagokat, nagyobb társasági taglétszám esetén az akár döntő jelentőségű is lehet. A kisebbségi jog gyakorlása az összes szavazathoz képest legalább 5%-ot elérő tagot, vagy tagokat illeti meg, s ebben a vonatkozásban a kisebbségi jog lehet kollektív jog, a megtámadó jog – mint erre Kuncz Ödön is utal⁵⁷ – individuális jog, minden egyes tagot megillet. Álláspontom szerint azonban a megtámadó jogot nem célszerű a szavazásban kisebbségben maradó tagok védelmi eszközének tekinteni, mert a megtámadó jog megilleti azt a tagot is, aki a szavazásban egyáltalán nem is vett részt.

Például a szabálytalanul összehívott taggyűlésen mellőzik a tag, vagy tagok meghívását, ennek ellenére a határozatképes taggyűlés hoz határozatot. A megtámadó jog alapján a tagot megilleti a határozat hatályon kívül helyezése iránti kereset megindításának joga. Még tovább folytatva a gondolatmenetet, a megtámadó jog megilleti azt a tagot, részvényest is, akinek egyáltalán nincs szavazati joga. (Rt. esetén ez elsőbbségi részvényest, ha szavazati joggal nem rendelkezik, és kft. esetében is a tagot, ha a társasági szerződés a tag számára esetleg nem biztosít szavazati jogot.

⁵⁶ KUNCZ 1937 250.p

⁵⁷ KUNCZ 1938. 207.p.

Értelemszerűen betéti, és közkereseti társaság esetén ez a kérdés a törvény tiltó rendelkezése folytán nem merülhet fel. A megtámadó jogból nincs kizárva az az egyébként szavazati joggal rendelkező tag sem – aki csak az adott konkrét döntés meghozatalából van kizárva.

Kétségtelen, hogy a megtámadó jog egy bizonyos ponton – nevezeten a megtámadásra jogosultak körében – érintkezik a kisebbségi joggal. A keresetindítás joga ugyanis nem illeti meg azt a személyt, aki a szavazatával a határozathozatalhoz hozzájárult. Aki tehát a határozat ellen szavazott, és ennek ellenére a többség a döntést érvényes eljárási szabályok alapján meghozta, kisebbségben maradt. Ez a találkozási pont, ahol a megtámadási jog és a kisebbségi jog érintkezik. De láttuk a fentiekben, hogy a döntésben való részvétel nem feltétele a megtámadó jog gyakorlásának. A megtámadó jogot az eddigiekben, mint tagsági jogot tárgyaltuk, és mint tagsági jog az üzletrészhez fűződő elválaszthatatlan jog.

A társasági határozatokkal szemben a társasági törvény által biztosított megtámadó jog nem csak a tagot, hanem a vezető tisztségviselőt és a felügyelő bizottság tagját is megilleti. A joggyakorlása feljogosítottak köre tekintetében a megtámadó jog és a kisebbségi jog döntően eltér egymástól. A megtámadó jog ilyenformán nemcsak tagsági jog, hanem tágabb értelemben vett szervezethez kapcsolódó jog is. A megtámadó jognak a vezető tisztségviselőkhöz és a felügyelőbizottsághoz való hozzárendelése a kisebbségi érdekvédelmen túl megjeleníti e jog közérdekvédelmi, sőt hitelezővédelmi funkcióját is.⁵⁸

A 2006. évi törvényben a megtámadó jog hitelezővédelmi funkciója különös és igen konkrét hangsúlyt kapott. Az új Gt. 30. § (3) bekezdése szerint a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkezését követően a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladatait már a hitelezői érdekek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. Ebben a vonatkozásban a magyar jogi szabályozás rokonságot mutat a német jogi szabályozással is.⁵⁹ Ilyenformán a vezető tisztségviselőnek a törvénysértő és adott esetben hitelezői érdeket sértő taggyűlési határozattal szembeni fellépése nem csak joga, hanem kötelessége is lehet. Ebben a kérdésben az ítélkezési gyakorlatnak kell utat törni, azaz a vezető tisztségviselőtől elvartó-e a perindítás, ha az a hitelezői érdekek védelmét szolgálná, vagy sem. Álláspontom szerint a vezető tisztségviselők felelősségének növelését célzó jogszabályi előírások irányába hatna az a joggyakorlat, amely a vezető tisztségviselőnek a perindítást nemcsak jogává, hanem a hitelező védelem alapján kötelezővé is tenné.

⁵⁸ A megtámadó jog forgalom biztonságági jellegére utal idézet műveikben GABÁNYI 1993 43.p. VARJASNÉ PAPP Emese is KUN 1988 135.p.

⁵⁹ RODERICH 2003. 294 S.;

A jogsértő társasági határozatok megtámadását a felügyelőbizottság bármely tagja is kezdeményezheti. A perlési jog vonatkozásában a törvény kivételt tesz a 34. § (2) bekezdése alól, amely szerint a felügyelőbizottság testületként jár el. A jogsértő határozat megtámadásáról tehát nem szükséges előzetesen határozatot hozni a felügyelőbizottságban. A megtámadó jog tehát nemcsak a társasági tagoknak, hanem a felügyelőbizottsági tagoknak (igazgatósági tagoknak is) individuális jogosítványa.

Nem vitásan a megtámadó jogban kifejeződik a közérdekvédelmi és közrendvédelmi funkció is. A közérdek és közrendvédelem azonban nem abszolút érdekvédelmet jelent, hiszen a jogalkotó a forgalombiztonságot még a kétségkívül fennálló közérdekvédelemnek is elébe helyezi. A jogsértő társasági határozatok megtámadására nyitva álló határidő meglehetősen rövid, és jogvesztő jellegű határidőként való szabályozásával a forgalombiztonság erősebben védendő érdekként jelenik meg, mint a jogszerű működéshez fűződő közérdek. A megtámadásra a határozat meghozatalától számított harminc napon belül van lehetőség. Ez a harminc napos határidő elévülési jellegű, tehát mód van arra, hogy a perindítást harminc napon belül elmulasztó fél a perindításkor igazolja, hogy menthető indokból nem volt képes az igény érvényesítésére. A forgalombiztonság elsődlegessége nyilvánul meg a társasági törvény azon rendelkezésében is, hogy a határozathozataltól számított kilencven napos határidő eltelte után a megtámadó jog jogvesztés folytán megszűnik, és még törvénysértés esetén sincs mód arra, hogy a társaságtól a tag, vagy más jogosult a határozat megváltoztatását kérje.⁶⁰ A megtámadó jogot jogvesztő jellegű jogként szabályozta valamennyi társasági törvényünk. A megtámadó jog kógens jog. A hatályos Gt. a törvényesség biztosítása érdekében kifejezetten kizárja, hogy a keresetindítás joga a társasági szerződésben kizárható legyen. Ezt tulajdonképpen az 1997-től kezdve uralkodó főszabályi kógencia miatt ki sem kellene mondani, azzal azonban, hogy a jogalkotó mégis fölvette a törvénybe a jog kizárásának kifejezett tilalmát, arra lehet következtetni, hogy a megtámadó jog garanciális jellegére kiemelt hangsúlyt helyezett.

A Gt. 45. §-ban szabályozott megtámadási jog tárgyát tekintve lényegesen tágabb, mint a kisebbségi jog, jogcímében azonban lényegesen szűkebb. A kisebbségi jog tárgya a Gt. 49. §-ban nevesített három terület: a taggyűlés összehívása, mérleg vagy ügyvezetői döntés megvizsgálása, illetve a kártérítési felelősség érvényesítése. Ezzel szemben a megtámadó jog kiterjed mindazokra a határozatokra, amelyet a társaság taggyűlése hozott. Ugyanakkor a kisebbségi jog gyakorlásához elegendő a vélt, vagy valós érdeksérelem, különösen áll ez a mérleg és az ügyvezetői tevékenység

⁶⁰ UJLAKI 1997 24.p.

megvizsgálására. Annak tisztázása pedig, hogy a mérlegbeszámoló vagy az ügyvezetői intézkedés jogsértő vagy érdeksértő volt-e, a vizsgálat lefolytatás után, annak eredményeként állapítható meg.

Ezzel szemben a megtámadó jog érvényesítésére, a határozatok bírósági felülvizsgálatára – az intézmény céljával összhangban- csak jogszabálysértés esetén kerülhet sor. A társasági törvények szakítottak az állami vállalatok társulási jogában kialakított modellel, nevezetesen, hogy a társulás tagjai az érdeksértő határozatok bíróság előtti megtámadására is jogosultak voltak.

Felhasznált irodalom

ALTEMPPEN - ROTH = ALTEMPPEN Holger –ROTH Günter Gesez betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, Verlag C.H. Beck, München, 2009

BALÁSHÁZY 2007 = BALÁSHÁZY Mária: A kisebbségi jogok a gazdasági társaságokról szóló törvényben. Gazdaság és Jog, 2007. 5. szám 8-12. p.

BALÁSHÁZY 2011 = BALÁSHÁZY Mária: Kilépés a Kft-ből Gazdaság és Jog, 2011. 9. szám

BITTER - SCHMIDT 2010 = BITTER Georg- SCHMIDT Karsten: Scholz Kommentar zum GmbH-Gesetz, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2010

BECKER 2002 = BECKER, Patricia: Die zivilrechtliche Haftung eines Mehrheitsgesellschafters einer GmbH- deutsche und französische Haftungsgrundlagen resultierend aus nachteiligen Geschäftsführungsmaßnahmen in der Tochtergesellschaft ; Lang Verlag, 2002. 291 S.

GABÁNYI 1993 = GABÁNYI Józsefné (szerk): A cégek, mint vállalkozások a társasági törvény és a Cégtörvény, Budapest, HVG ORAC, 1993.

GADÓ 2000 = GADÓ Gábor: A társasági és a cégjogi szabályozás továbbfejlesztésének irányai. Gazdaság és Jog, 2000. 7-8 szám, 3-19.p.

GADÓ 2001 = GADÓ Gábor: Problémák, döntési igénylő kérdések a társasági jog harmonizációja során. Gazdaság és Jog, 2001. 3. szám 20-27.p.

GÁL-PÁLINKÁSINÉ 2003 = GÁL Judit- PÁLINKÁSINÉ MIKA Ágnes: Társasági jogi perek, HVG ORAC, Budapest, 2003.

GÁL-PÁLINKÁSINÉ 2007 = GÁL Judit- PÁLINKÁSINÉ MIKA Ágnes: Társasági jogi perek, HVG ORAC, Budapest, 2007.

GÁL-VEZEKÉNYI 2006 = GÁL Judit- VEZEKÉNYI Ursula: Cégjogi iránytű, HVG ORAC, Budapest, 2006
KISFALUDI 2001 = KISFALUDI András: A társaságok titkai. Titokvédelem a gazdasági társaságokban
In: Ius privatum ELTE, 2001. 151-168p.

KISFALUDI 2007 = KISFALUDI András: Társasági jog, Complex, Budapest, 2007

KISFALUDI-SZABÓ 2008 = KISFALUDI András – SZABÓ Mariann: A gazdasági társaságok nagy
kézikönyve, Complex, Budapest, 2008

KUN 1988 = KUN Tibor (szerk.): A társasági törvény, Láng Kiadó, Budapest, 1988

KUNCZ 1926 = KUNCZ Ödön: Törvénytervezet a részvénytársaságról, a szövetkezetről és a korlátolt
felelősségű társaságról, Globus Nyomdai Műintézet Rt., Budapest, 1926

KUNCZ 1937 = KUNCZ Ödön: A magyar kereskedelmi és váltójog, I. rész 2. fele, Grill, Budapest, 1937.

KUNCZ 1939 = KUNCZ Ödön: A magyar kereskedelmi és váltójog tankönyve, Grill, Budapest, 1939.

LUTTER-HOMMELHOFF = LUTTER Marcus-HOMMELHOFF Peter GmbH_Gesetz Kommentarm Dr.
Otto Schmidt Verlag, Köln, 2009

LOMMER 2005 =LOMMER Sebastian: Das Auskunftsrecht des Aktionärs in Deutschland und die
Informationsrechte der Gesellschafter der US-amerikanischen Public Business Corporation; Verl.
Shaker Aachen, 2005. Zugl.: Leipzig, Univ., Diss., 2005.266 S.

LÓW 1940 = LÓW Tibor: A Korlátolt felelősségű társaság és csendestársaság törvényének
magyarázata, Tébe, Budapest, 1940.

MISKOLCZI-BODNÁR 2001 = MISKOLCZI BODNÁR Péter: A társasági szerződés sajátosságai a Ptk-
ban szabályozott szerződésekhez képest, Gazdaság és Jog, 2001. 7-8. 27-37.p.

NOCHTA – ZÓKA - ZUMBÓK 2006 = NOCHTA Tibor- ZÓKA Ferenc- ZUMBÓK Ferenc: A gazdasági
társaságokról szóló törvény magyarázata, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, s.l., 2006

PAPP 2011= PAPP TEKLA (szerk) Társasági jog, Lectum, Kiadó Szeged, 2011.

PINTÉR 2000a = PINTÉR Irén: Kisebbségi jogok a cégeljáráásban, Gazdaság és Jog, 2000. 4. szám 8-9.p.

PINTÉR 2000b = PINTÉR Irén: Az iratbetekintés jogi gyakorlásának biztosítása a cégeljáráásban Gazdaság és Jog 2007.1. szám 9-11.p.

RODERICH 2003 = RODERICH Christian: Persönliche Haftung von Managern und Aufsichtsräten- Haftungsrisiken bei Managementfehlern, Risikobegrenzung und D & O-Versicherung; 3., völlig neu bearb. Aufl.; Boorberg Verl., Dresden, 2003. 294 S.

ÁRKÖZY 1994 = SÁRKÖZY Tamás: Társasági jogunk a privatizáció és a szövetkezetek átalakulása tükrében, Gazdaság és Jog, 1994. 12. szám 3-6-p.

SÁRKÖZY 1993 = SÁRKÖZY Tamás (szerk): A társasági törvény magyarázata; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993

SÁRKÖZY 2006 = SÁRKÖZY Tamás (szerk): A Társasági törvény, cégtörvény, 2006

SÁRKÖZY 2001 = Sárközy Tamás: A magyar társasági jog Európában. A társasági és konszernjog elméleti alapjai, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest,. 2001.

SÁRKÖZY 2002 = SÁRKÖZY Tamás: A szindikátusi szerződésről, In Eörsi Gyula-émlékkönyv. HVG ORAC, Budapest, 2002. 173-190.p.

SERVATIUS 2004 = SERVATIUS, Wolfgang: Strukturmaßnahmen als Unternehmensleitung - die Vorstandspflichten bei unternehmerischen Entscheidungen der Hauptversammlung Köln ; Berlin ; München; Verlag Heymann, 2004

TÖRÖK 2005 = TÖRÖK Tamás: A tájékoztatási kötelezettség és az üzleti titok védelme a társasági jogban, Gazdaság és Jog, 12/2005.12. szám 3-10.p.

UJLAKI 1997 = UJLAKI László: Jogvesztés kft.-ből kizáró taggyűlési határozat felülvizsgálatánál Gazdaság és Jog, 1997 3. szám 24.p.

VARGA 2007 = VARGA Vivien-Éda: Tájékoztatóhoz fűződő tagi jogosultság és a titokvédelem a társasági jogban II. Céghírnök 2007. 5. szám 10-13.p.

Internetes forrás:

<http://www.gmbh-gesetz.de/> 2011.12.08 letöltés

Jelen tanulmány a VERSENYKÉPESSÉG KUTATÁS MŰHELYTANULMÁNYSOROZAT kötetét képezi.
BCE Versenyképesség Kutató Központ
Kiadásért felelős: Chikán Attila igazgató
ISSN 1787-6915